

А. В. Кривальцэвіч, Я. С. Качан, Ю. С. Гецэвіч

**АПРАЦОЎКА КОЛЬКАСНЫХ ВЫРАЗАЎ
У МАБІЛЬНЫМ ПРЫКЛАДАННІ ТУРЫСТЫЧНАЙ ТЭМАТЫКІ
ЯК СРОДАК ВЫВУЧЭННЯ КУЛЬТУРНА-МАЎЛЕНЧЫХ
АСАБЛІВАСЦЯЎ КРАІНЫ**

Інфармацыйныя тэхналогіі сучаснасці прадстаўляюць сабой дынамічную вобласць, развіццё якой паўплывала на ўсе сферы жыцця чалавека. Але нельга не заўважыць, што інфарматызацыя адбываецца не толькі праз распаўсюджванне персанальных камп'ютараў, але і праз павышэнне якасці працы мабільных тэлефонаў, а больш дакладна – смартфонаў.

Згодна заяве кіраўніка каманды Пошука Google, Аміта Сінгхала (Amit Singhal), летам 2015 года колькасць мабільных пошукаў у Google упершыню перавысіла колькасць дэсктопных [1]. З гэтага можна зрабіць выснову, што павялічылася колькасць карыстальнікаў мабільнымі прыстасаваннямі, а гэта, у выніку дае павелічэнне выкарыстання мабільных прыкладанняў.

Мабільнае прыкладанне – гэта праграмнае забеспячэнне прыкладнога характару, якое выкарыстоўваецца для аптымізацыі працы карыстальніка на мабільных прыстасаваннях.

Таму важна далучыцца да распрацовак мабільных прыстасаванняў у сферы турызму, якія могуць быць карыснымі як для жыхароў Рэспублікі Беларусь, так і для замежных грамадзян.

На падставе зместу дзяржаўнай праграмы развіцця турызму ў Рэспубліцы Беларусь, вядома, што турызм з’яўляецца адной з важнейшых сфер эканомікі [2].

У якасці прыкладу ў дадзеным даследаванні разглядаецца мабільнае прыкладанне *KrokApp*, якое распрацоўваецца ў лабараторыі распазнавання і сінтэзу маўлення АПП НАН Беларусі.

Канцэпцыя мабільнага прыстасавання накіравана на тры асноўныя мэты: экскурсійная прэзентацыя гарадоў без удзелу чалавека-экскурсавода, фарміраванне цікавасці да гісторыі Беларусі і стварэнне станоўчага іміджа краіны. Мэтавай аўдыторыяй з’яўляюцца жыхары Рэспублікі Беларусь і турысты, якія валодаюць англійскай мовай.

Структура мабільнага прыкладання *KrokApp* уключае ў сябе сукупнасць наступных старонак: старонка-лагатып; галоўнае меню, у якім ёсць магчымасць выбару мовы (беларуская, англійская, руская); старонка выбару тыпу маршруту (экскурсійны, кафэ і рэстараны або шопінг); старонка-пералік гарадоў (Мінск, Гродна, Брэст, Віцебск, Магілёў, Гомель); старонка выбару тыпу экскурсіі (тэматычная экскурсія, аглядная экскурсія); старонка-пералік кропак агляду для кожнага горада адпаведна; старонкі-агляды кропак агляду для кожнага горада адпаведна.

На дадзены момант створаны прататып, які можна спампаваць у Google Play Market па наступнай спасылцы: <https://play.google.com/store/apps/details?id=by.ssrlab.krokapp&hl=be>.

У прыкладанні быў прапрацаваны беларускамоўны падраздзел. Для апісання кропак агляду дададзены фотаздымкі месцаў ці будынкаў, друкаваны тэкст і гукавы файл.

Для змяншэння памеру мабільнага прыкладання па меры дабаўлення тэкстаў апісанняў у будучым плануецца агучваць тэксты з дапамогай сэрвіса, распрацаванага на базе лабараторыі распазнавання і сінтэзу маўлення – “Сінтэз маўлення па тэксце” [3].

Адной з асноўных праблем для сінтэзатара беларускага маўлення з’яўляецца ўспрыманне і агучванне незразумелых для машыны сімвалаў (лікі, скарачэнні, даты і г.д.) [3]. Таму аўтары дадзенага артыкула лічаць неабходным распрацаваць спіс правяраных нармалізаваных мностваў колькасных выказаў, які будзе пакладзены ў аснову аўтаматызаванага працэсу нармалізацыі ўсіх невядомых сімвалаў.

Крыніцай матэрыялаў сталі тэксты апісанняў кропак агляду, падрыхтаваныя для агучвання. Сабраны матэрыял быў аформлены як спіс сказаў з ненармалізаванымі выразамі па наступных семантычных катэгорыях:

1. Час (г., гг., ст., -х).
2. Памер і габарыты (м, км, га).
3. Выпадковыя дадзеныя (скарачэнні, знак нумару, абрэвіятуры і інш.).

Важна адзначыць, што “Сінтэзатар маўлення па тэксце” (Text-to-Speech RHP-based Synthesizer) ажыццяўляе агучванне тэксту на беларускай і рускай мовах [3]. Але карэктная апрацоўка спецыфічных токенаў (лікаў, дат, скарачэнняў, адзінак вымярэння, абрэвіатур і інш.) на дадзены момант адсутнічае.

У працэсе даследвання былі вылучаны галоўныя правілы, паводле якіх адбывалася экспертная генерацыя лікаў у колькасныя і парадкавыя лічэбнікі. З правіламі можна азнаёміцца ў папярэдніх артыкулах па гэтай тэме: Гецэвіч Ю.С. і інш. “Алгарытм і лінгвістычныя рэсурсы для нармалізацыі тэкстаў геаграфічнага дамена” [4], Гецэвіч Ю.С. “Мадэляванне і распрацоўка сістэм пошуку колькасных выказаў з адзінкамі вымярэння ў электронных тэкстах на беларускай і рускай мовах” [5].

Паводле гэтага алгарытму атрымаўся спіс нармалізаваных дадзеных, размеркаваных па семантычных катэгорыях (час, памеры і габарыты, выпадковыя дадзеныя) (табл. 1):

Табліца 1

Фрагмент спіса нармалізаваных дадзеных па семантычным катэгорыям

Катэгорыя	Выраз па-беларуску	Нармалізаваны сказ на беларускай мове
Час	Мінскі чыгуначны вакзал (да 1928 г. – Віленскі вакзал) – пасажырскі тэрмінал чыгуначнай станцыі «Мінск-Пасажырскі».	Мінскі чыгуначны вакзал (да тысяча дзевяцьсот дваццаць васьмага года – Віленскі вакзал) – пасажырскі тэрмінал чыгуначнай станцыі «Мінск-Пасажырскі».
Памер і габарыты	Вышыня Фарнага касцёла дасягае 50 м , што робіць яго прыкметным з любой кропкі горада.	Вышыня Фарнага касцёла дасягае пяцьдзсят метраў , што робіць яго прыкметным з любой кропкі горада.

У будучыні плануецца дадаць лінгвадыдактычную функцыю на вывучэнне беларускіх слоў для замежнікаў, якія валодаюць англійскай мовай. Яе працу можна апісаць двума сцэнарыямі.

Сцэнарыі 1. На працягу экскурсіі карыстальніку прапаноўваецца азнаёміцца з беларускімі адпаведнікамі некаторых слоў (малюнак 1). Прыкладны сцэнар узаемадзеяння карыстальніка з мабільным прыстасаваннем наступны:

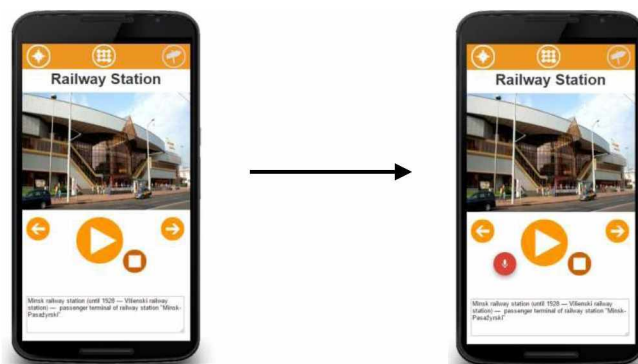
1. На экране паказваецца інфармацыя пра славутасць.
2. Прапаноўваецца націснуць на назву славутасці.
3. Пасля націскання карыстальнік слухае пераклад слова *Railway station* – ‘Вакзал’.

4. Прапаноўваецца паўтарыць за аўдыёгідам слова ‘Вакзал’. На правільнае прагаворванне даецца 3 спробы.

5. Падсумоўваюцца балы за правільна прагавораныя словы.

6. Карыстальніку выказваецца падзяка па заканчэнні экскурсіі, паказваецца агульная сума балаў, за якую ён можа атрымаць пэўны бонус.

Для аўтаматычнага агучвання беларускамоўных тэкстаў прапаноўваецца выкарыстанне сервісаў, распрацаваных лабараторыяй распазнавання і сінтэзу маўлення: Text-to-Speech PHP-Based Synthesizer (‘Сінтэзатар маўлення па тэксце’) [6].

Малюнак 1. Прыклад першага варыянта ўзаемадзеяння карыстальніка з мабільным прыкладаннем падчас вывучэння назваў беларускіх славутасцяў

Сцэнарыі 2. Карыстальнік можа націснуць на назву славутасці (Загаловак) і пабачыць транскрыпцыю гэтага слова ці фразы ў міжнародным фармаце (International phonetic alphabet – IPA) (малюнак 2). Для гэтага будзе выкарыстаны сервіс “Transcription Generator” (‘Генератар транскрыпцый’), які быў створаны на базе лабараторыі распазнавання і сінтэзу маўлення [7].

Малюнак 2. Прыклад другога варыянта ўзаемадзеяння карыстальніка з мабільным прыкладаннем пры вывучэнні назваў беларускіх славутасцяў

Такім чынам, замежнік будзе мець магчымасць не толькі праслухаць экскурсію па горадзе, але і вывучыць назвы беларускіх рэалій. Экскурсія на англійскай мове можа быць прапанавана таксама і беларускім студэнтам адпаведных спецыяльнасцей для павышэння навыкаў аўдыявання ці падрыхтоўкі ўласнай экскурсіі для сваёй групы.

ЛІТАРАТУРА

1. *Zakrzewski, Cat.* Mobile Searches Surpass Desktop Searches At Google For The First Time [Electronic resource] / Cat Zakrzewski. – Mode of access : <http://techcrunch.com/2015/10/08/mobile-searches-surpass-desktop-searches-at-google-for-the-first-time/?ncid=rss#.54rwqr:fdAV>. – Date of access : 12.02.2016.
2. Государственная программа развития туризма в Республике Беларусь на 2011–2015 год [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://mst.gov.by/ru/programma-razvitiya-turizma>. – Дата доступу : 8.02.2016.
3. Text-to-Speech PHP-Based Synthesizer [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://www.corpus.by/tts3/>. – Дата доступу : 15.01.2016.
4. *Гецэвіч, Ю. С.* Алгарытм і лінгвістычныя рэсурсы для нармалізацыі тэкстаў геаграфічнага дамена / Ю. С. Гецэвіч, Я. С. Качан, С. І. Лысы [і інш.] // Открытые семантические технологии проектирования интеллектуальных систем = Open Semantic Technologies for Intelligent Systems (OSTIS-2016) : матер. VI Междунар. науч.-техн. конф., Минск, 18–20 февр. 2016 г. / БГУИР; пад рэд. В. В. Голенков (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУИР, 2016. – С. 397–400.
5. *Гецэвіч, Ю. С.* Мадэляванне і распрацоўка сістэм пошуку колькасных выказаў з адзінкамі вымярэння ў электронных тэкстах на беларускай і рускай мовах / Ю. С. Гецэвіч, А. М. Скопінава, А. Ф. Есіс // Развитие информатизации и государственной системы научно-технической информации (РИНТИ-2013) : докл. XII Междунар. конф., Минск, 20 нояб. 2013 г. – Минск : ОИПИ НАН Беларуси, 2013. – С. 282–287.
6. Лабараторыя распазнавання і сінтэзу маўлення. Сэрвіс Text-to-Speech PHP-Based Synthesizer [Electronic resource]. – Mode of access : <http://corpus.by/tts3/>. – Date of access : 9.02.2016.
7. Лабараторыя распазнавання і сінтэзу маўлення. Сэрвіс “Генератар транскрыпцый” [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://ssrlab.by/archives/3286>. – Дата доступу : 10.02.2016.